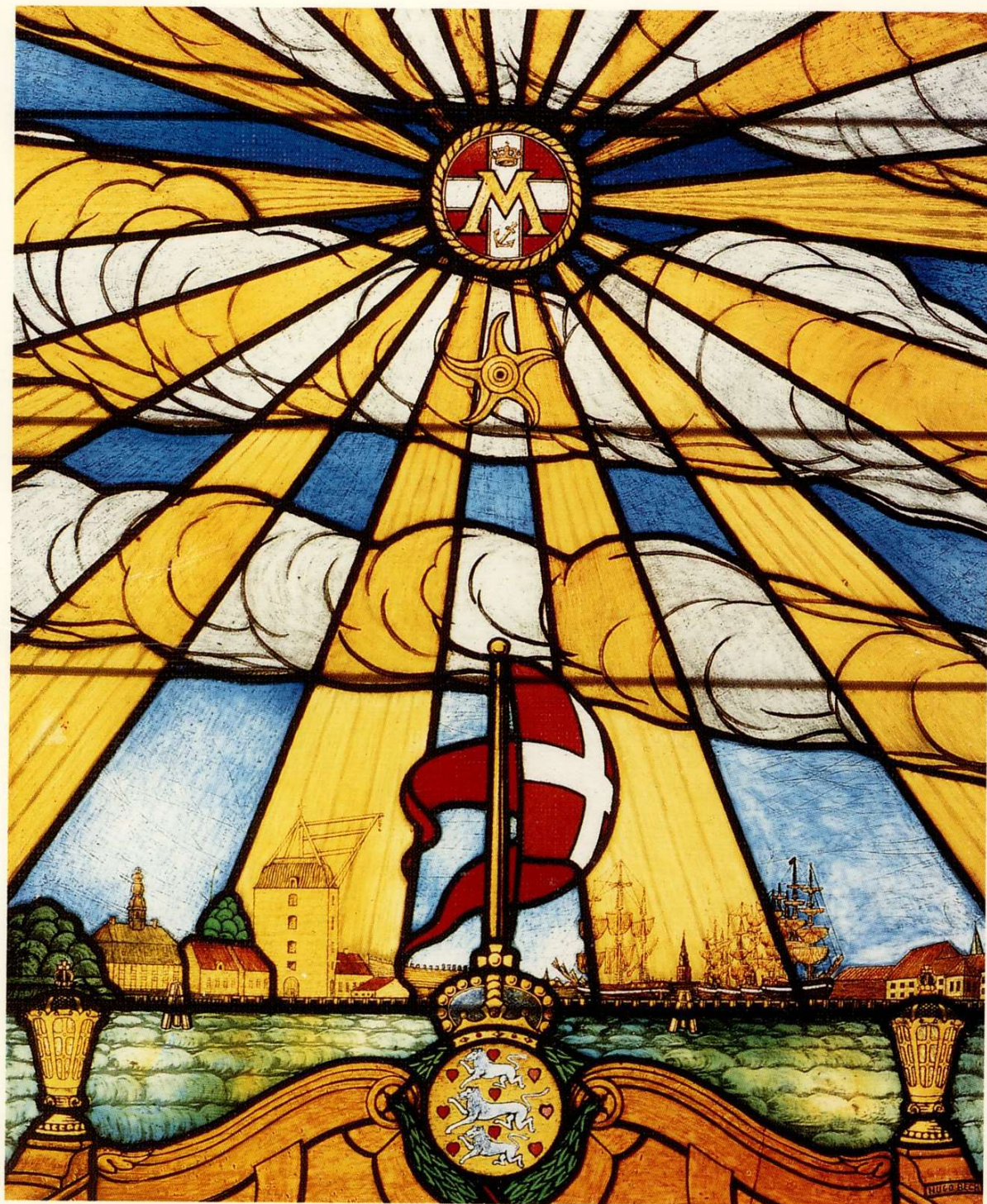

Randers Marineforening gennem 75 år

**Randers Marineforening
gennem 75 år**

**Udgivet af Randers Marineforening
i anledning af 75 års jubilæet
8. marts 1994.**

Redaktion: Sv. Aa. Dantoft

Tryk: Ethelberg Bogtryk A/S, Randers

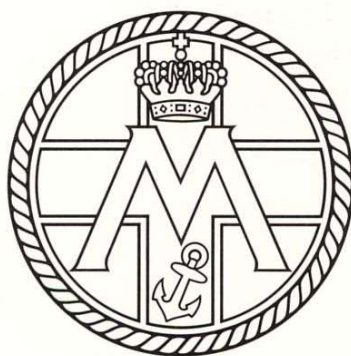
Randers Marineforening har i forbindelse
med udgivelsen af jubilæumsskiftet
modtaget økonomisk støtte fra
NY CARLSBERG-FONDEN samt fra
UNI-DANMARK-FONDEN gennem UNIBANK A/S

Forord

Et 75 års jubilæum er en god anledning til at gøre status. Dette jubilæumsskrift tager sigte på at give et overblik over de vigtigste begivenheder i Randers Marineforenings historie. Meget andet end det, der omtales, kunne være absolut relevant at gengive, - hvis tid og plads tillod det. Et stort forarbejde med at finde frem til stoffet - og billederne - er gjort af en række af foreningens medlemmer. For denne indsats - og for samarbejdet omkring jubilæumsskriftet iøvrigt - skal der her siges en varm tak. Ligeledes tak til Lokalthistorisk Arkiv for udlån af billedmateriale.

Sv. Aa. Dantoft

Randers Marineforening gennem 75 år

Udgivet 1994

INDHOLDSFORTEGNELSE

	<i>side</i>
En levende forening	5
18 æresmedlemmer	20
Skyttelavet stiftet 1923	21
Byens to adoptivskibe	24
Indrettede landets første marinestue	26
Mindeankeret som fast samlingspunkt	28
Har kun haft syv formænd	30
Fik splint fra "Jylland"	30
Fastelavnsbåden - et smukt gammelt minde	31
Randers Havn er nr. 10 i landet	33

En levende forening

I det følgende gengives brudstykker af Randers Marineforenings protokoller med det formål at give et billede af den udvikling, der har fundet sted gennem de 75 år, foreningen har eksisteret.

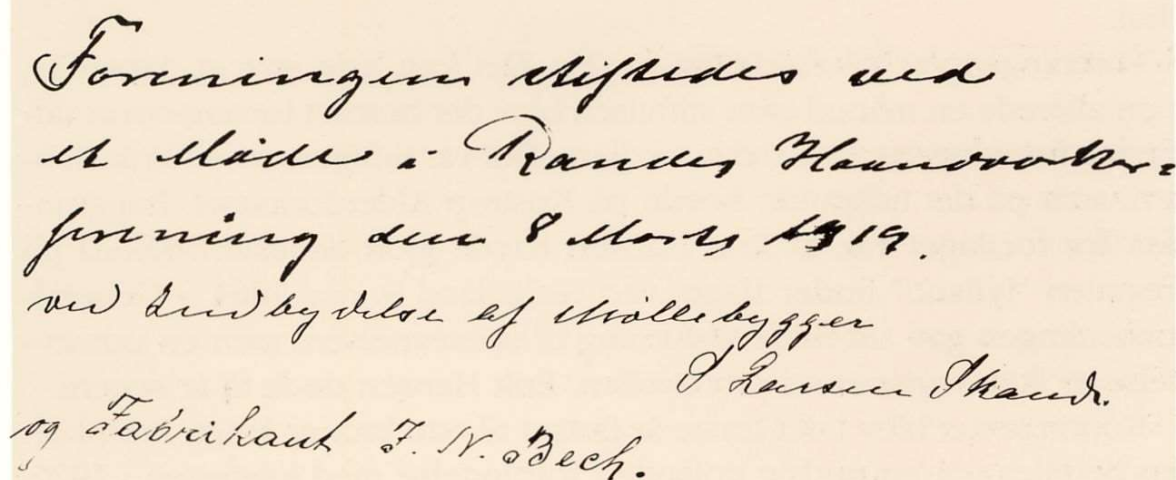
Naturligvis kan ikke så nær alt komme med. Enhver udvælgelse af stof i et så righoldigt materiale vil altid være udpræget subjektiv, idet den sker ud fra ganske få personers vurdering, men hvis disse mange brudstykker kan give læseren et indtryk af en levende forening, der har været præget af de tidens omskiftelser, som ingen organisations- eller forenings-struktur undgår, så er målet nået.

Forhåbentlig får læseren i tilgift et klart indtryk af, at drivkraften i marineforeningens virke altid har været og stadig er kammeratskabet og viljen til gennem fælles anstrengelser at gøre en aktiv indsats for at fremme netop fællesskabet.

For at øge overskueligheden er brudstykkerne samlet i afsnit, der hver fortæller om brikker i udviklingen gennem en femårsperiode.

1919 - 1924

Marineforeningen for Randers og Omegn blev stiftet 8. marts 1919. Det var møllebygger S. Larsen Skands og fabrikant I. N. Bech, der stod

Foreningen stiftedes ved
et Møde i Randers Havn
den 8. Marts 1919.
ved indbydelse af Møllebygger
S. Larsen Skands
og Fabrikant I. N. Bech.

Faksimile af første side i første protokol.

Nostalgien nærmest lyser ud af dette billede fra et af de første år efter Marineforeningens stiftelse. Det er deltagere i en holdskydning, der foregik i Randers.

som indbydere til det stiftende møde. Første formand blev installatør P. Hiul.

Foreningen var lokalafdeling nr. 25 . Det kan lyde som et paradoks, men allerede en måned efter stiftelsen blev der fremsat forslag om at udnævne foreningens første æresmedlem. Det var tidligere smed Erik Hansen, som på det tidspunkt boede på Krstrup Alderdomsasyll. Baggrunden for forslaget var, at Erik Hansen havde gjort tjeneste ombord på fregatten "Jylland" under slaget ved Helgoland 9. maj 1864. - Generalforsamlingen gav sin fulde tilslutning til udnævnelsen, men en udnævnelse er ikke registreret i protokollen. Erik Hansen døde få år senere.

Kontingentet blev i det første år fastsat til otte kroner årligt. Protokollen beretter om en pudsig episode i forbindelse med julefesten i 1920. Bestyrelsen havde bestilt et tre mands orkester hos musikdirektør frk. Nielsen, men samme dag som festen skulle holdes, meddelte hun, at

musikforbundet i Randers havde vedtaget, at der til bal i Håndværkerforeningens festsal skulle være seks mand i orkestret!

På det fremskredne tidspunkt vovede bestyrelsen ikke at prøve at trodse, og enden blev, at man accepterede musikernes betingelser.

Der var besøg af u-både i Randers Havn, og foreningen inviterede besætningerne til underholdning. I 1923 dannedes foreningens skyttelav på forslag af bogholder Chr. Gersel.

1924 - 1929

I 1926 indviedes et flag, som foreningen havde fået af Danmarks-Samfundet, og en lokal avis skrev om festlighederne i den anledning: "Folk, der på den ene eller den anden måde har haft med saltvand at gøre, har en ejendommelig evne til at forene det stemningsfulde med det fornøjelige".

En manko i afregningen af kontingent fra foreningens inkassator førte til, at den pågældende blev "sendt bort", som det hedder i protokollen. Der manglede 209,50 kr.

Udflugt til Uggelhuse og Floes i 1931. Dem fem siddende herrer er alle bestyrelsesmedlemmer. Fra venstre fabrikant M. Welløw, fabrikant J. N. Bech, lods Christensen, bogholder Chr. Gersel og sejlmagermester Chas Mortensen. Manden bagved er ingeniør Ebbesen.

På den ordinære generalforsamling indsamledes efter opfordring fra hovedforeningen det flotte beløb 836 kr. til fregatten "Jylland"s bevarelse.

Ved fabrikant Skands' 70-årsdag i 1927 berettede "Randers Amtsavis" meget malende om hans oplevelser ombord på linieskibet "Dronning Marie" på togt til Vestindien, hvor der netop dengang var negeroprør:

"Med held undgik Skands på denne rejse alle farer både fra hajer og kannibaler, der altid er ude efter en lækkerbissen i menneskelig skikkelse".

Der blev arrangeret spille- og klubaften hver lørdag i Marinestuen. En betingelse var, at der altid skulle være mindst ét bestyrelsesmedlem til stede.

1929 - 1934

Marinestuen flyttede i 1930. Kystartilleriforeningen anmodede om, at dens medlemmer kunne optages i Marineforeningen, hvilket blev accepteret, - dog skulle de optages som ekstraordinære medlemmer.

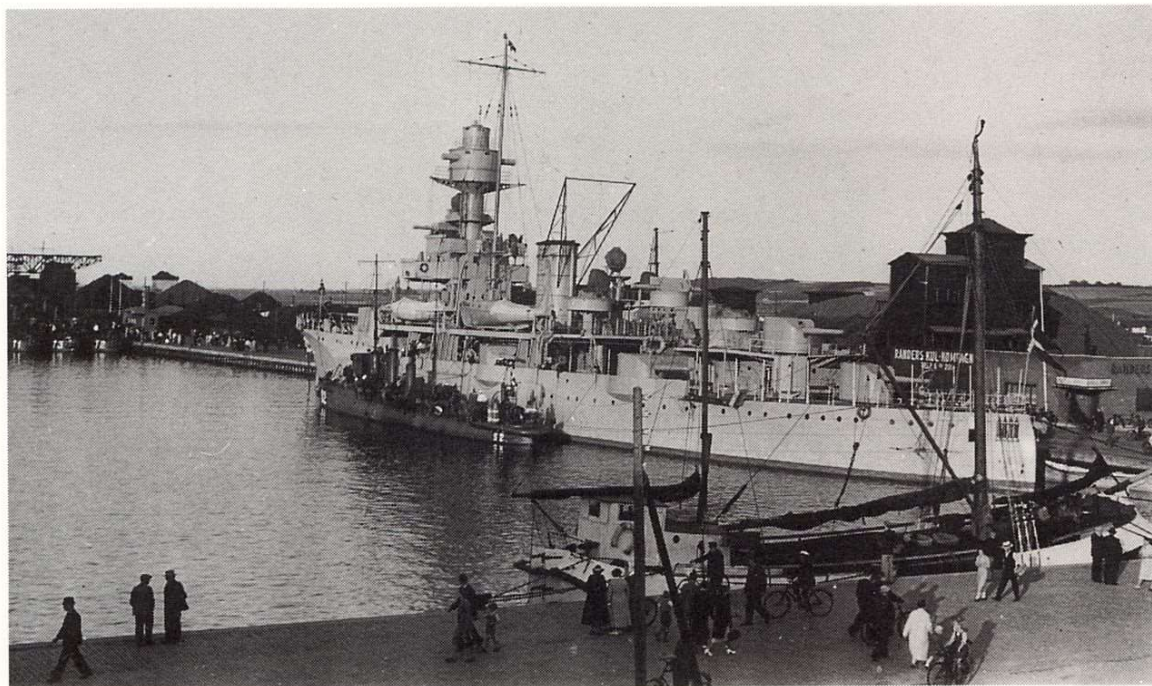
Man holdt fanen højt. Et medlem blev ekskluderet, fordi der var rejst offentlig tiltale mod ham. Også på anden vis skilte man med klare synspunkter. Næstformanden ønskede således i 1931 ført til protokols, at han havde stemt imod, at foreningen fremtidig også skulle annoncere i "Socialdemokraten".

Et rat til Marinestuen blev erhvervet ved "Maagen"s ophugning i 1931. Admiral C. Carstensen deltog i foreningens 15 års jubilæum, hvor ialt 125 var med. I 1934 stiftedes Samvirkende Soldaterforeninger for Randers og Omegn, og Marineforeningen var naturligvis medstifter.

1934 - 1939

Menuen til spisningen i forbindelse med generalforsamlingen i 1935 kostede den fyrstelige sum af 1,50 kr. - for torsk med tilbehør og oste-pind!

I 1937 brød man en tradition: Der blev serveret forloren skildpadde i stedet for torsk. Prisen var dog den samme. Rejser til udenbys møder var ikke så ligetil en sag dengang. De krævede en målbevidst indsats. På vej til sendemandsmøde i Vejle gjorde man således først holdt ved Skanderborg Sø, og derefter på den anden side af Horsens, og protokollen beretter så: "Ved ankomsten til Vejle tiltrædes straks en sejltur på fjorden, hvor humøret var højt. Det samme var vejret og skummet på øllet, der gratis blev serveret".

Et usædvanlig stort flådebesøg i Randers fandt sted i 1938. Her ses "Niels Juel" og u-bådseskadren.

Marinestuen holdt igen flyttedag, og gen-indvielsen blev i en avis beskrevet som "officiel, men bramfri", - hvad det så end kan betyde.

I 1938 udskiltes skyttelavet som en selvstændig afdeling. Samme år købte foreningen en beboelsesvogn til opstilling ved Udbyhøj på en grund, som var skænket af lods Christensen. Lejen for en dag blev sat til to kroner.

Flådens øvelseseskadre, bestående af admiralskibet "Niels Juel", torpedobåden "Hvalen", en u-bådseskadre samt mineskibene "Lossen",

Det store flådebesøg i 1938 gav anledning til en fest i Håndværkerforeningen, hvori 310 besætningsmedlemmer deltog.

“Kvintus” og “Støren” besøgte Randers. Fartøjerne blev under opholdet besøgt af ikke mindre end 8.000 mennesker, og 310 besætningsmedlemmer deltog i en marinefest i Håndværkerforeningen. Der blev optaget en film fra flådebesøget.

Medlemstallet var i 1939 steget til 189.

1939 - 1944

Ved generalforsamlingen i 1940 oplystes det, at foreningen ville give en erindringsgave til et medlem, nemlig maskinmester Leth Hansen, som samme dag skulle rejse til Finland som frivillig i vinterkrigen. Meget betænksomt var gaven - et par ski!

Kong Christian den Tiendes fødselsdag blev i dette krigens første år fejret som aldrig før. Overalt i landet var der arrangementer - også i Randers. Nedenfor Skovbakken blev der ved en højtidelighed plantet en konge-eg, og der var parade på havnen, hvor en stor menneskemængde fulgte begivenhederne. Taler var byens militære kommandant, Rigs greve Sponeck, og efter kongesangen marcherede folke mængden med næsten samtlige byens foreningsfaner og musikkorps i spidsen gennem byen til Skovbakken, hvor bl.a. amtmanden talte.

Tre torpedobåde besøgte havnen - med den næsten obligatoriske fest for besætningerne til følge. Det blev i 1942 besluttet at gøre en ekstra indsats for at få medlemstallet op på 200 inden 25 års jubilæet i 1944. Det lykkedes over al forventning. Året efter var der 259 .

Landsretssagfører Bornemann holdt ved generalforsamlingen en stærk tale, hvori han talte om "skuden Danmark, som for tiden befinder sig i høj sø, men som med Hans Majestæt Kongen som styrmand nok skal klare skærene og nå vel i havn".

1944 - 1949

25 års jubilæet i 1944 blev naturligvis stærkt påvirket af besættelsen, men dagen blev festlig - med mange gæster. Også denne dags arrangementer blev optaget på film. Ved aftenfesten gav kommandør Ibsen en gribende skildring af 29. augusts betydning for ham, og han udtrykte sin tro på, at den danske flåde ville vokse frem igen.

Foreningen modtog i dagens anledning utrolig mange gaver, og der var takketelegrammer fra såvel Kong Christian den Tiende som Kronprins Frederik, som man havde sendt hilsen til ved receptionen om formiddagen.

Der blev holdt sendemandsmøde i Randers i maj -44 med 125 deltagere. På grund af de generelle rejsebesværligheder, der var tiltaget efterhånden, som krigen skred frem, blev sommerudflugten aflyst. Den holdtes normalt sammen med afdelingerne i Hadsund og Hobro.

På generalforsamlingen i 1945 var der 310 medlemmer. Formanden, Chas Mortensen, var nu indtrådt i hovedbestyrelsen. Et bestyrelsesmøde 7. marts 1945 blev afbrudt temmelig brat - af luftalarm. Mødet blev naturligvis straks hævet. Så kom befrielsen, og der blev arbejdet med planer om en fredsfest. Den blev dog udsat, fordi også "De Samvirkende" havde tilrettelagt fest. Et medlem af foreningen blev iøvrigt i marts 1945 dræbt af tyskerne. Det var Karlo Randrup Thomsen, som blev skudt i Krstrup Enge, mens han arbejdede for Modstandsbevægelsen. Hans lig blev nedgravet ved Skejby men blev efter krigen overført til Randers, hvor han fik sin plads i Mindelunden på Nordre Kirkegård.

I juli 1946 besøgte fregatten "Niels Ebbesen" Randers og fik som gave fra Marineforeningen et Dannebrogssflag, som allerede næste morgen blev hejst på skibet. Stor festlighed med byen og Marineforeningen, som værter. Besætningen fra adoptivskibet blev kørt på udflugt i omegnen i 30 privatbiler, som borgere havde stillet til rådighed.

1949 - 1954

På generalforsamlingen i 1949 luftedes for første gang tanken om et monument for søens folk. Det var bødker Schmidt, der kom med forslaget.

I januar 1950 holdt kommandørkaptajn Stensen på Hotel Randers et interessant foredrag om flåden under Anden Verdenskrig, og orlogskaptajn Theisen fortalte om Marinehjemmeværnet og planerne om også at oprette en afdeling i Randers.

Den store tilslutning, der under krigen havde været til samtlige arrangementer, var forbi. På generalforsamlingen i -50 konstaterede Chas Mortensen, at den stærkt nedadgående tendens bestemt ikke animerede bestyrelsen til en indsats.

Flere gange i efterkrigsårene var fremmødet til de ordinære generalforsamlinger så beskedent, at forsamlingen ikke var beslutningsdygtig, og bestyrelsen måtte benytte lovenes mulighed for på stedet at indvarsle til ekstraordinær generalforsamling en halv time senere. Her kunne beslutninger så tages uanset antallet af fremmødte.

I juli 1950 var der engelsk flådebesøg i byen. Besætningen på "H. M. S. Montrose" blev i privatbiler kørt på sight-seeing til Djurslands herregårde, og om aftenen var der naturligvis fest.

En månedstid senere stod kongeparret, Kong Fredrik og Dronning Ingrid, fjorden ind ombord på kongeskibet "Dannebrog". Stor modtagelse på kajen. Marineforeningens repræsentanter stod, - som reglerne foreskriver ved maritimt besøg, - på højre fløj. Desværre kunne et besøg i Marinestuen ikke indpasses i besøgsprogrammet. Det ærgrede man sig over i foreningen.

"Niels Ebbesen"s besøg i Randers i september 1951 blev iflg. protokollen bl.a. præget af, at Marineforeningen havde svært ved at skaffe piger til aftenfesten for besætningen!

På generalforsamlingen i 1952 fik foreningens stoute formand Chas Mortensen overrakt et maleri som tak for 25 års formandsskab. Dette år var der to gange flådebesøg. Først af byens adoptivskib og derefter af torpedobådene "Willemoes" og "Iver Huitfeldt". I januar 1953 var det "Bødkeren"s tur til at blive hædret for en trofast indsats gennem 25 år. Det var som bådsmænd på Fastelavnsbåden.

1954 - 1959

To gange i sommeren 1954 var der engelsk flådebesøg - nemlig af "H. M. S. Vigilant" og den gamle kending "Montrose", og foreningen ar-

Kongebesøg i Randers i 1956. Kong Frederik hilser her på Marineforeningens velkomstkommité. Fra venstre ses Chr. Schiønning (næsten skjult), Henry Schmidt, Villy Holm, Lods Christensen, Kaj Juul Møller og P. Schytte Hansen.

rangerede både virksomhedsbesøg, udflugter og privat indkvartering.

Da sejlmagermester Chas Mortensen efter 28 år i formandsstolen fratrådte i 1955, blev bestyrelsen hurtigt enig om, at han skulle belønnes på en måde, der var lige så usædvanlig som hans indsats. Derfor udnævnte man den navnkundige leder til æresformand. Foreningen havde således i virkeligheden to formænd på samme tid.

Ærestegnet og titlen fik Chas Mortensen ved en storstilet fest i "Skydepavillonen", og man indbød formændene fra otte byer til at være med.

Uagtet at foreningen havde 300 medlemmer, måtte en skovtur i 1955 nærmest betegnes som en fiasko. Kun 20 deltog. Det helt store samtaleemne det efterår var, at foreningen inviterede damerne med til torsskispisning. Ifølge protokollen var det meget mod medlemmernes vilje, og det skete da også kun denne ene gang.

Ved Valdemarsfesten 1956 deltog foreningen ikke, idet man var af den opfattelse, at Marineforeningen ikke fik den plads i opstillingsordenen, som reglerne foreskrev.

Samme sommer besøgte Kong Frederik Randers og aflagde visit i Marinestuen. Flagopstillingen gav flere dønninger og gav sig i november udslag i, at Marineforeningen meldte sig ud af Samvirkende Soldaterforeninger.

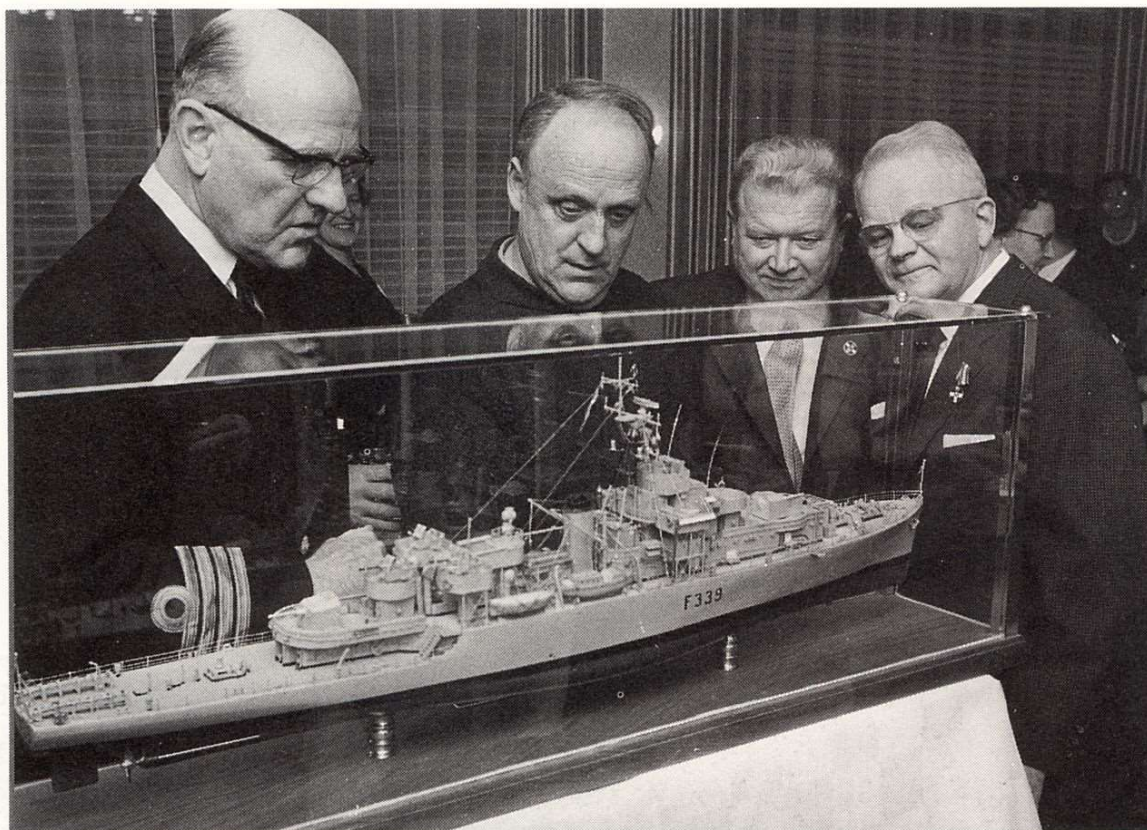
1959 - 1964

40 års jubilæet gav foreningen meget stor omtale i aviserne. To æresmedlemmer blev udnævnt ved festen. Det var Gersel og Welløw. Samme år besøgte fregatten "Niels Ebbesen" igen Randers. I 1962 gik G. Fich af som formand, og P. Schytte Hansen overtog hans plads.

"Niels Ebbesen" var for sidste gang i Randers i marts 1962. Fartøjet gik til ophugning i Odense, og marineforeningen søgte naturligvis om at få en del effekter fra adoptivskibet.

Marineforeningen var tidligt engageret i at samle penge til restaurering af fregatten "Jylland". Her er gaster klar til at sælge lodsedler til det gode formål. Billedet er taget i 1958 ved afgang fra Marinestuen ved Gl. Toldbod. Yderst til venstre Chr. Schiønning og som nr. 4 fra venstre Rasmus Rasmussen. Derefter Kai Juul Møller, Niels Jensen, Henning Rasmussen, Rasmus Christensen og Svend Petersen.

Fra overdragelsen af modellen af fregatten "Niels Ebbesen" i 1964 ses her fra venstre skibets første chef, kommandør J. Schou, dykker Aage Hansen, borgmester Svend Thingholm og Marineforeningens formand, P. Schytte Hansen.

I 1963 var landsskyttestævnet forlagt til Randers, men det var så som så med den lokale tilslutning til skydeaftenerne. Derfor opfordrede skyttelavets formand, Palle Madsen, til øget tilslutning, hvis der fortsat skulle holdes liv i skyttelavet.

1964 - 1969

Ved 45 års jubilæet i 1964 udnævntes G. Fich til æresmedlem, og samtidig fik foreningen overrakt den smukke model af byens første adoptivskib, fregatten "Niels Ebbesen". Modellen var bygget af dykker Aage Hansen, Århus, som brugte omkring 2.000 timer på det flotte stykke arbejde.

I 1965 var Randers igen værtsby for sendemandsmødet. I -66 udspillede der sig en lille kappestrid mellem marineforeningerne i Randers og Århus. Århus-foreningen havde regnet med at skulle have sin formand valgt ind som distriktsrepræsentant, men Gunnar Strangholt, der deltog

i det pågældende møde i distrikt 10, foreslog Randers-formanden Schytte Hansen, - og han blev valgt, hvilket århusianerne mildt sagt ikke var tilfredse med.

I 1967 opfordrede De Samvirkende Soldaterforeningers formand, N. Tørring, marineforeningen til påny at tilslutte sig samvirksomheden. Man efterkom opfordringen.

Samme år fratrådte lokomotivfører Ejnar Christensen som sekretær, en post, han beklædte med pietetsfølelse i samfulde 20 år. Han var 90, da han sagde stop!

I -68 overvejede man at adoptere u-båden "Springeren", men det blev frafaldet. Dette år indviedes Mindeankeret på havnen, hvorom der berettes andet sted i dette jubilæumsskrift.

1969 - 1974

Til de helt gamle traditioner i foreningen hørte juleoptakten med en pakkefest, som damerne arrangerede til fordel for juletræsfe sten. Nedadgående deltagerantal år for år førte til, at man i 1971 holdt både pakkefest og juletræsfest for voksne for foreløbig sidste gang.

Til gengæld holdt man så fra det følgende år pakkefest og juletræ for medlemmernes børn, men også det fik en ende. Det sluttede i 1975.

Landsskyttestævnet blev holdt i Randers i 1973. Dykker Aage Hansen (Bamse), som i sin tid skænkede modellen af bl.a. "Niels Ebbesen" til Randers Marineforening, forsøgte via Orlogsmuseets direktør at få modellerne tilbage, så de i stedet kunne anbringes på Orlogsmuseet. Men Randers sagde nej. - Der var udstedt gavebreve, og man så ingen grund til at imødekomme anmodningerne fra det, der i protokollen blev betegnet som "problembarnet".

1974 - 1979

Marinestuen måtte igen holde flyttedag. Hotel Westend lukkede simpelthen sin restaurant, og Marinestuen var dermed hjemløs. Problemet blev dog løst, da direktør Ric. Byrdal og hotelejer fru Sonja Mathisen tilbød hjemsted på Hotel Randers. Her indviede man så sidst i oktober 1975 den nuværende Marinestue, som danner fortræffelige rammer om de mange maritime effekter, foreningen råder over.

I 1976 besøgte skonnerten "Fulton" Randers, og skipper Mogens Frohn Nielsen fik ved en sammenkomst i Marinestuen, hvori også hans besætning af adfærdsvanskelige unge deltog, overrakt et stutflag, som

Marineforeningens bestyrelse ved 50 års jubilæet i 1969. Fra venstre Ejnar Christensen, Peter Jepsen, Axel Urup Skov, P. Schytte Hansen, Erik Gjøttermann, Knud Bering og Gunnar Strangholt.

var skænket af en afdød marinekammerat, som ønskede, at det skulle ende på "et passende skib".

I 1977 var der en del korrespondance angående muligheden for igen at adoptere et marinefartøj. I -78 døde den sidste medstifter af marineforeningen, bødker Henry Schmidt, som havde været foreningen en stout og god mand.

1979 - 1984

Den nybyggede korvet "Niels Juel" besøgte første gang Randers i maj 1980. 11. oktober samme år blev fartøjet adopteret af Randers by. Det skete formelt ved en højtidelighed i Helligåndshuset.

Allerede dagen før blev der lagt op til en kraftig markering af den nye adoption. En deputation, bestående af socialudvalgsformand Rasmus Hviid, kommunaldirektør Søren Christensen, sekretariatschef A. Larsen

samt marineforeningens formand, P. Schytte Hansen, og Marinehjemmeværnets chef, John B. Duus sejlede "Niels Juel" i møde i rum sø, og senere gik det slag i slag med festivitas.

Mellem de indbudte gæster var Arveprins Knuds søn, prins Ingolf, og grevinde Inge. Arveprins Knud var i sin tid kadet ombord på korvettens navnebror fra tidligere tider.

Under højtideligheden fortalte borgmester Kr. Gjøtrup om søhelten Niels Juels tilknytning til Randers-egnen. Han havde besøgt slægtninge på egnen i sin barndom.

"Niels Juel"s chef, orlogskaptajn Viggo Hansen, gengældte med en beretning om, at Randers under kaperkrigen i 1810 havde et skib med navnet "Niels Juel". Det var et rent sørøverskib, hed det i beretningen.

Fartøjet fik af Randers by et maleri af havnen, og til gengæld fik byen en gong-gong, lavet af et granathylster fra den gamle "Niels Juel".

Søværnets Tambourkorps var med til at gøre dagen til en af de virkelige festlige i Randers. I 1981 holdtes i Randers den første distriktskydning for alle foreninger i kreds 10. I 1983 døde marineforeningens formand og æresmedlem P. Schytte Hansen. Hans indsats for foreningen var altid præget af utrættelighed. Han efterfulgtes på posten af Gunnar Strangholt, som på det tidspunkt havde været i bestyrelsen i en snes år.

1984 - 1989

I 1984 var foreningen for første gang arrangør af et ro-arrangement for gaster på adoptionsskibet. Marineforeningens medlemmer skulle sammen med gaster fra skibet og folk fra Randers Kommune ro/sejle til Fladbro for at spise frokost, inden man vendte tilbage til havnen.

Det år fik marineforeningen sin nye fane af Danmarks-Samfundet. På trods af de smukke rammer om Marinestuen fablede man i midten af firserne ofte om at finde et nyt hjemsted for marinestuen. Krisen kradsede, og medlemmerne mente, at det gennemgående var for dyrt at komme i dette marinekameraternes andet hjem.

I 1987 indstiftedes en smuk ny tradition i foreningen. Ole Kristensen overbragte en donation fra sin far, den tidligere sekretær Ejnar Christensen. Donationen bestod af 10 marineglas, som i de følgende år skulle uddeles til "en marinekamerat, der har gjort noget særligt for marineforeningen".

I 1988 festligholdt man også i Randers, at Danmarks Marineforening havde bestået i 75 år. "Niels Juel" og tambourkorpset var igen med til at sætte stemning og humør nogle grader i vejret.

Sådan ser bestyrelsen ud ved 75 års jubilæet. Fra venstre Egon Bjørnholt (kasserer), Jens K. Olesen, Niels Fisker, Gunnar Strangholt (formand), Flemming Nielsen, Knud Erik Bülow (næstformand) og Lars Gjættermann (sekretær).

1989 - 1994

I 1989 var der optræk til realitetsforhandlinger om en flytning af Marinestuen. Foreningen ønskede at forlægge residensen til kantinebygningen på havnen, og det kom til et møde med borgmester Keld Hüttel, havneudvalgsformand Andreas Henneberg og byrådsmedlem Robert Horn. Der blev dog ingen pølser af det skind. Det havde også kun været en stakket frist. Bygningen er nu forlængst nedrevet.

Sammen med Marinehjemmeværnet var medlemmer af foreningen på et interessant besøg hos Søværnets Operative Kommando i Århus, hvor man fik forklaret, hvordan S. O. K. i praksis overvåger hele det danske søterritorium.

18 æresmedlemmer og en æresformand

Randers Marineforening har haft mange medlemmer, som har gjort en kæmpeindsats for den fælles sag. En række af dem er som påskønnelse for arbejdet blevet udnævnt til æresmedlemmer.

Gennem de 75 år er det blevet til 18 æresmedlemmer ialt. Derudover har foreningen haft en æresformand, idet sejlmagermester Chas Mortensen ved sin afgang fra formandsposten i 1955 - efter 28 års virke - blev udnævnt til æresformand.

De 18 æresmedlemmer er:

Møllebygger S. Larsen Skands
Bagermester S. Josefsen
Grosserer Chr. Boldsen
Kaptajn J. P. Ove
Fisker H. Chr. Hansen Kandrup
Rentier E. Udby Erichsen
Lods Niels Christensen
Fabrikant I. N. Bech
Bødker Henry Schmidt
Formand L. M. Larsen
Fabrikant Chr. Gersel
Fabrikant Niels Welløw
Overmaskinmester G. Fich
Forvalter Carl Emil Ovesen
Lokomotivfører Ejnar Christensen
Mølle ejer Holger Nielsen
Omsorgskonsulent P. Schytte Hansen

Der er ingen nulevende blandt æresmedlemmerne.

Skyttelavet stiftet allerede i 1923

Randers Marineforenings Skyttelav er her fotograferet i grusgraven i Fladbro omkring 1923-24. Stående fra venstre ses fisker Udby Erichsen, Wulff, maskinfabrikant O. Munksgaard Nielsen, vægtfabrikant Peter Henriksen, Christensen junr., montør Hansen, gasværket, maskinfabrikant Niels Welløw, revisor Bjørn Hartz, fabrikant Chr. Schrøder, bogholder Chr. Gersel og Udby Jensen. Siddende foran fra venstre: Fotograf Preben Hansen (formand for skyttelavet), gasværksansat Christiansen, Liisberg og fyrbøder Jørgensen.

Skyttelavet under Randers Marineforening blev stiftet allerede fire år efter foreningens start. Bogholder Chr. Gersel kom med forslaget på generalforsamlingen i 1923, og et par måneder efter var der stiftende møde i Marienlunds lokaler. Her var der også skydebane, og lavet kunne starte med 22 medlemmer og med fotograf Preben Hansen som formand.

Der var skydeaften en gang om måneden, første gang 6. september 1923 - med en flunkende ny salonbøsse af nyeste model. Den havde kostet samfulde 35 kroner! - Pengene hertil var bevilget fra hovedforeningen.

Tilslutningen til skydningerne var god, og medlemmerne så frem til skydeaftenerne, fordi de udover det skydemæssige gav en stærk fornemmelse af sammenhold.

Anden Verdenskrig gav et alvorligt afbræk i skydningerne. Lavets geværer blev som alle andre geværer i landet konfiskeret, men det slog ikke skyttelavet ud. Man skiftede simpelthen til bue og pil! - Skydes skulle der!

Efter befrielsen købte man et moderne Otterup matchgevær, kaliber 22, til 520 kr., og som erstatning for de konfiskerede geværer fik lavet udbetalt 567 kr. Det var i 1953.

Ved 75 års jubilæet tæller skyttelavet 76 medlemmer, og man ejer fire standardrifler og fire matchgeværer. I 1946 flyttede skydningerne til Håndværkerforeningen, og da banerne her blev nedlagt i 1972, rykkede man ud i Dronningborghallens kælder. Ti år senere flyttede skytterne igen - nu til Randers Skyttekreds' baner i Tebbestrup, hvor man disponerer over banerne sammen med Samvirkende Soldaterforeninger. Der skydes dog kun i vinterhalvåret - første og tredje mandag i hver måned.

I 1953 indledte skyttelavet et samarbejde med Århus Marineforenings Skyttelav. De mødes to gange om året til en venskabsmatch. Alle kan være med, men de fem bedste resultater tæller for de to hold. Om foråret dystes i Randers og om efteråret i Århus, og disse møder er med til at styrke kammeratskabet mellem de to lav.

Skyttelavet deltager hvert år i september i landsskyttestævnet. I 1993 blev det holdt i Randers - med 131 skytter. I år foregår stævnet i Brøndby ved København.

For at dæmpe udgifterne for den enkelte skytte til rejserne til konkurrencer oprettede skyttelavet i 1954 en rejsefond, hvortil midler skaffes ved lotterier og lignende.

Kontingentet til lavet har altid været sat lavt. Det startede med 3 kr., steg i 1979 til 10 kr. og i 1985 til de 20, der stadig betales på årsbasis.

Til fastelavn holdes en katteskydning med efterfølgende spisning og dans på dækket, og hver vinter deltager skyttelavet i pistolskydning på Randers Kaserne i Samvirkende Soldaterforeningers regi.

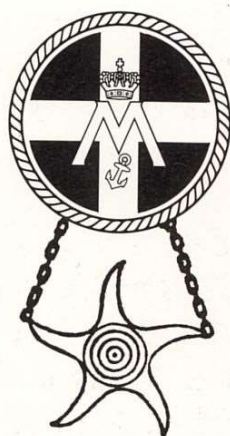
Skyttelavets faste tilholdssted er "Messen", der er indrettet af lavets formand gennem mange år, Palle Madsen, i et loftslokale i hans ejen-

“Messen” i Søren Møllersgade har ofte været ramme om hyggeligt kammeratligt samvær. Her ses fra venstre Thage W. Nielsen, Ejnar Christensen, Willy Holm og Lars Gjættermann.

dom i Søren Møllersgade. Her holder lavet også sin generalforsamling, der altid indledes med spisning af gule ærter.

Skyttelavets 70 års-dag i 1993 blev naturligvis - i stil med lavets traditioner - markeret med en velbesøgt og hyggelig fest.

Byens to adoptivskibe

Randers er i et nutidigt slogan blevet kendt som "Byen der håndler", men Randers og Randers Marineforening har også i tidligere tider taget initiativer, som var enestående for deres tid.

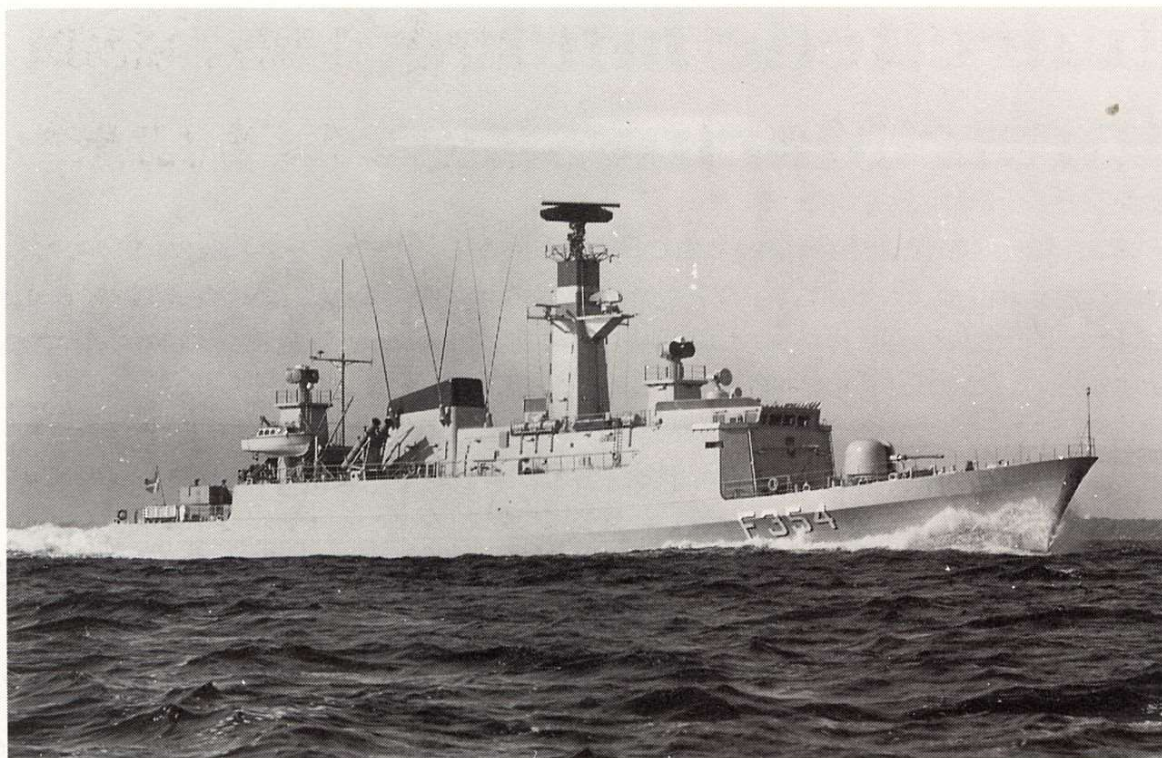
Som omtalt andet sted i dette jubilæumsskrift var Randers den første by, der fik en marinestue, - men Randers var også første by i landet, der adopterede et af Søværnets skibe.

Det skete året efter Anden Verdenskrigs ophør. Flåden havde netop overtaget den nybyggede fregat "Niels Ebbesen" og overladt kommandoen til kommandør J. A. Schou.

Denne havde netop passeret gennem Randers, og her havde han set statuen af Niels Ebbesen. Det gav ham idéen til at henvende sig til byens borgmester, som straks var med på tanken. Adoptionen blev arrangeret, og såvel skib og besætning som by og marine forening fik megen glæde af det samarbejde, som adoptionen dannede optakt til.

Fregatten "Niels Ebbesen" bugseres til kaj i Randers Havn i 1951.

Korvetten "Niels Juel", som Randers by adopterede i 1980.

"Niels Ebbesen" gik til ophugning i -60'erne. - Da Randers Marineforening i 1964 havde bestået i 45 år, fik foreningen af dykker Aage Hansen overrakt en fint udført model af fregatten. Overrækkelsen fandt sted i overværelse af fregattens første chef. Modellen er nu et af klenodierne i Marinestuen på Hotel Randers.

I 1980 fik Randers så et nyt adoptivbarn inden for flådens rækker, nemlig den nybyggede korvet "Niels Juel", som blev adopteret i en festlig weekend 11.-12. oktober nævnte år. "Niels Juel" havde som første chef en djurslænding, nemlig orlogskaptajn Viggo Hansen fra Thorsager.

"Niels Juel" har flere gange siden været på besøg i Randers, bl.a. i forbindelse med Randers-Ugen, og hver gang, den lægger til kaj, er gamle orlogsgaster med til at skabe kontakt og adspredelse for korvettens besætning.

Indrettede landets første Marinestue

Randers Marineforening var "foregangsmand" for landets øvrige marineforeninger, da man i 1927 oprettede landets første marinestue. - Som bekendt findes der nu marinestuer i adskillige byer landet over, men det var altså i Randers, det startede.

Sejlmagermester Chas Mortensen var netop tiltrådt som formand, og han fostrede idéen til at indrette et permanent samlingssted for foreningens medlemmer. Derved ville det blive lettere at samles, og man kunne oven i købet hver for sig hjælpe til med at udstyre marinestuen med ting med tilknytning til det maritime.

Chas Mortensen fik på et bestyrelsesmøde 1. oktober 1927 bestyrelsens tilslutning til tanken, og i et helt utroligt sammenhold og med en offervilje uden lige lykkedes det allerede samme år at nå frem til indivi-

Den flotte marinestue i Restaurant Gl. Toldbod.

I "Kahytten" under Hotel Randers præsenterer Marinestuen sig usædvanlig flot. Ikke mærkeligt, at Randers-medlemmerne betragter den som landets smukkeste.

else af det nye samlingslokale, som var placeret i Konditori Madié i Rådhusstræde.

Marineforeningens chef, kontreadmiral C. Carstensen, var med ved indvielsen. Senere fulgte en række soldaterforeninger i garnisonsbyen Randers efter med at indrette egne lokaler.

Marinestuen har imidlertid fra starten haft - og bevaret - et særpræg, som nok i hovedsagen hænger sammen med de spændende og i dekorationsmæssig henseende særprægede effekter, som knytter sig til skibsfart i almindelighed og Søværnet i særdeleshed.

Siden 1975 har Marinestuen i Randers haft til huse i "Kahytten" under Hotel Randers. Her ofrede ejeren, fru Sonja Mathisen, fra starten en pæn sum penge på en indretning, som "spiller med" på det maritime tema, og her har foreningens medlemmer tilbragt masser af hyggelige timer sammen.

Ikke uden grund bliver Marinestuen beundret stærkt af de gæster, der kommer der - også af folk, der ikke har tilknytning til marineforeningerne. Medlemmerne har således grund til at være stolte af denne oase, og det skal da også siges, at der aldrig er besvær med at skaffe gaster til pudsearbejde, når de mange messingting i marinestuen skal shines op.

Marinestuen i Randers har haft fem andre adresser end de allerede nævnte. I 1930, altså blot tre år efter etableringen i Konditori Madié, flyttede man til "Gammel Told", som var ramme om Marinestuen frem til 1959. Herfra gik turen til Restaurant Gudenå. Det skete i forbindelse med markeringen af 40 års jubilæet. Næste adresse var P. Smeds Hotel i Burchesgade fra 1964 til 1967, da man flyttede til Håndværkerforeningen i Vestergade. I 1972 flyttede man få huse hen ad Vestergade til Hotel Westend for en periode på tre år, indtil de nuværende rammer blev taget i brug i 1975.

Mindeankeret som fast samlingspunkt

Mindeankeret ved Honnørkajen på Randers Havn har siden opstillingen i 1968 været et fast samlingspunkt i Marineforeningens tilværelse.

Her samles medlemmer af foreningen på faste mærkedage med relation til besættelsen samt juleaftensdag - for med en buket eller en krans at mindes de af søens folk, der satte livet til under deres gerning på søen.

Ved enkelte lejligheder har højtideligheder ved Mindeankeret samlet en større del af byens og egnens befolkning. Det var således tilfældet i 1990 på 50-årsdagen for 9. april 1940 og 29. august 1993, da man mindedes 50-året for det klare danske nej til den tyske besættelsesmagt i 1943 - et nej, der fik en i bogstaveligste forstand drønende understregning gennem flådens sænkning.

Mindeankeret er fisket op syd for Anholt og menes at stamme fra perioden lige efter 1800-tallet, men ingen ved, om det stammer fra et for-

Fra højtideligholdelsen sidste år af 50-året for flådens sænkning ses her bestyrelsesmedlemmerne Knud Erik Bülow og Egon Bjørnholt, som lægger Marineforeningens krans ved Mindeankeret.

lis, eller om et skib blot har været så uheldig at tabe ankeret. Det er hentet op fra bunden af Kattegat af Grenå-fiskere, som fik det i deres garn, og det er skaffet til Randers af havnefogeden i Grenå, Jørn A. Ovesen, som er gammel Randers-dreng. Han havde i 1967 lovet Marineforeningen at forsøge at skaffe et anker.

Mindeankeret blev på Randers Kommunes bekostning restaureret og først opstillet ved transformatorstationen for enden af S. C. Sørensens kontorhus. Herfra blev det flyttet til området ved stibroen for i 1991 at få sin placering på Honnørkajen.

Ankeret blev 29. august 1968 - på 25-årsdagen for flådens sænkning - officielt overdraget til kommunen. Det skete ved en højtidelighed, hvor både Hæren, Søværnet, Hjemmeværnet, Forsvarsbrødrene og Marineforeningen var repræsenteret. Det var daværende formand, omsorgskonsulent P. Schytte Hansen, der på foreningens vegne overdrog Mindeankeret til borgmester Svend Thingholm.

Har kun haft syv formænd

Randers Marineforening har gennem årene åbenbart været heldig med valget af formænd. Foreningen har nemlig i de første 75 år kun haft syv af slagsen.

Længden af deres embedsperioder har dog været stærkt varierende, idet de har siddet i tidsrum fra ét år til 28. Listen over formænd ser således ud:

- 1919: Installatør P. Hiul
- 1920: Møllebygger Larsen Skands
- 1924: Overbanemester Guldbrandsen
- 1927: Sejlmagermester Chas Mortensen
- 1955: Overmaskinmester G. Fich
- 1962: Frisør, senere omsorgskonsulent P. Schytte Hansen
- 1983: Blikkenslager Gunnar Strangholt

Fik splint fra "Jylland"

I 1988, da Marineforeningen markerede sit 75 års jubilæum, havde Randers Marineforening den glæde at kunne påskønne en udpræget positiv indstilling til og indsats for foreningen med Marineforeningens hædersgave. Modtageren var hotelejer, fru Sonja Mathisen, Hotel Randers, som gennem årene har været foreningen en utrolig god forbundsfælle og samarbejdspartner.

Hædersgaven - en splint fra fregatten "Jylland" - blev overrakt ved en højtidelighed i Marinestuen på hotellet, hvor foreningen har haft til huse siden 1975.

Fastelavnsbåden - et smukt gammelt minde

Mange skikke fra vore forfædres tid har beklageligvis måttet bukke under for udviklingen. Det har ligesom gjort tilværelsen lidt mere kedelig, men det ville være endnu mere kedeligt, om disse smukke, gamle skikke samtidig skulle gå i glemmebogen.

Derfor skal der her kort berettes om en af de traditioner, som Randers Marineforening gennem mange år var med til at hæge om, nemlig "sejladsen" med Fastelavnsbåden gennem Randers' gader med det ædle formål at rasle penge ind til enker og trængende familier.

Fastelavnsbåden havde en nøje sammenhæng med begrebet "Bombøssen", som blev stiftet 24. marts 1824 ved en ekstraordinær laugs-

Et glimt fra Fastelavnsbådens sejlads i 1948. Med tømmer og pisk ses vognmand Svend Telling Poulsen og ved hans side (med råberen) Axel Andersen. Agter ses admiralen, kaptajn K. Juul Møller og bådsmænd, bødker Henry Schmidt.

samling i det ærværdige Randers Skipperlaug, som var stiftet allerede i 1780 af gamle Randers-skipperne.

Under mottoet: "Søen ernærer, og søen fortærer" bestemte skipperne sig for at ville hjælpe nødlidende enker og familier efter matroser og fyrbødere, og alt, hvad der kom i "Bombebøssen", gik til formålet.

Hvornår sejladsen med Fastelavnsbåden begyndte, er ikke registreret, men i 1841 skrev "Randers Amtsavis", at Fastelavnsbåden "sædvanligvis som den plejer, har fået tilladelse til at sejle med i dagens optog og samle ind til Bombebøssen". Deraf kan udledes, at det allerede på det tidspunkt var en tradition.

Indtil 1947 var det Skipperlauget, der stod for Fastelavnsbåden, men en ændring i politivedtægten betød, at man måtte ændre bemanning, idet det ifølge politivedtægten blev forbudt at betale bådens mandskab de 10 kr. pr. mand (foruden morgenkaffe og middagsmad), som havde været kotume hidtil.

Daværende oldermand i Skipperlauget, konsul og skibsmægler V. Nisted, og formanden for Marineforeningen, seilmagermester Chas Mortensen, som iøvrigt også var viceoldermand i Skipperlauget, udarbejdede et oplæg til samarbejde mellem de to parter om bemanningen af Fastelavnsbåden. Det blev herefter Marineforeningens medlemmer, der troppede op som gaster, når båden skulle på gaden. Til gengæld delte de to parter det indkomne beløb.

Fastelavnsmandag 1947 stod båden således "til søs" med Kai Juul Møller som admiral, bødker Henry Schmidt som bådsmand og 35 medlemmer af Marineforeningen som gaster.

Samarbejdsaftalen fungerede perfekt frem til 1966. Der var aldrig besvær med at skaffe besætning, og der var efterhånden blevet tradition for, at såvel ældre som nyoptagne brødre af Skipperlauget blev indlemmet i besætningen. Sidstnævnte blev nærmest pålagt at møde.

Efterhånden var selve Fastelavnsbåden imidlertid i så miserabel stand, at den var at umulig at reparere, og da det blev skønnet at være for risikabelt at sende den på farten igen, fik den det lidet flatterende og for de to grupper "bagmænd" så triste prædikat: "Ej sødygtig".

Dermed var en æra slut. En 135 år gammel tradition var en saga blot. - Denne kendsgerning er i sig selv trist, men forhåbentlig kan den medvirke til erkendelsen af, at vi ikke har råd til at miste den ene gamle tradition efter den anden.

Randers Havn er nummer 10 i landet

Af de mere end 70 trafikhavne, der findes i Danmark, indtager Randers Havn en tiendeplads med hensyn til godsomsætning. Omkring en million tons årligt bliver det til.

Om byens tilblivelse beretter historien, at de første beboere slog sig ned på bakkedragene mod nord, Flintebjerg. Der var de nogenlunde sikret mod angreb fra søen, hvor netop mødestedet for ferskvandet fra "Gudens Åe" med udspring i Tinnet Krat og fjordens salte varde skabte et naturligt overfartssted.

Fiskere og færgefolk, som slog sig ned omkring overfartsstedet, menes at have givet anledning til byens navn, Randaros, senere Randers. "Randa" var betegnelsen for den yderste jord, og "Os" betød munding.

Som skik var i gammel tid opførtes volde omkring den bymæssige bebyggelse, og et dekret i 1535 opfordrede folk til at flytte fra Flintebjerg og indenfor voldene, så byen blev nemmere at befæste og forsvare.

De første broer menes anlagt omkring år 1100. Det må antages, at de første anlæg i land fulgte lige efter. Således dannedes der anlægspladser ved broens nordende - ud for det nuværende Søndergade. Der blev udvidet mod øst hen til området nedenfor Slotsengen omtrent dér, hvor der nu er tankstation og indkørsel til Rutebilstationen.

Af dekretter og beretninger fra det 13. århundrede og fremad fremgår det, at fiskeri og intern trafik på fjorden var ret udbredt, og Hansesædernes handelsmonopol medførte desuden en vis udenrigstrafik på Randers Havn.

Interessant er det at konstatere, at der for flere hundrede år siden blev fremsat krav og ønsker om opmudring af fjorden. Det var nemlig ved pejlinger konstateret, at der fra 15. til 16. århundrede var en "betragtelig aftagende" vanddybde.

Det gav problemer for de 92 skibe, der dengang var hjemmehørende i Randers. Der var imidlertid ikke opmudringsmaskineri til rådighed, og havn og fjord forfaldt. I 1730 var antallet af hjemmehørende skibe i byen faldet til 15 små fartøjer.

I 1759 skete der noget epokegørende for havnen. Hans Majestæt Kongen skulle bruge træer fra skovene ved Skanderborg og Silkeborg til at

lade bygge krigsskibe af, og udsigten til at kunne klare transportproblemerne ved at flåde tømmeret ad Gudens Åe til Randers til udskibning satte gang i opmålinger og planer om opmudring og udretning af sejløbet.

Der blev udfærdiget et havneregulativ, som banede vejen for et takstregulativ, og derigennem blev der skabt en indtægtskilde, der kunne dække omkostningerne ved en opmudring til syv fod som mindste dybde.

Man manglede imidlertid stadig et effektivt maskineri, men en tilfældig begivenhed satte fart i tingene. En Hornbæk-skipper lod ballast kaste overbord ved Mellerup. Det var forbudt, og da forseelsen var blevet observeret, blev skipperen idømt en bod. Den tilbød han at arbejde af, og da han var specialist i optagning af sten fra havbunden, blev det vedtaget, at han året efter skulle rense Kirkegrunden for sten.

Det gav stødet til, at købmand Rasmus Hansen, Randers, for egen regning lejede en muddermaskine i København og lod indrette en vinterhavn i Udbyhøj med plads til 16-18 fartøjer.

Rasmus Hansens svoger, justitsråd og borgmester i Randers, J. Fr. Carøe, har sikkert skubbet lidt på. Carøe var en af dem, der kom til at betyde mest for byens og havnens udvikling. Han fik i 1793 gennemført en fuldstændig opmåling af fjordløbet, fik nybemandet havnekommissionen, fik moderniseret havne- og takstregulativet og fik ansat en havne- og brofoged.

Da en anden af byens store sønner, grosserer Niels Brock, samtidig skænkede betragtelige beløb til anskaffelse af muddermaskine og til anlæg af skibsbygningsplads, kan man med rette betegne perioden omkring 1800-tallet som starten på den "organiserede havn". - Det hævdes jo, at en egentlig havn har været grundlagt på stedet flere hundrede år tidligere.

I denne opgangsperiode for Randers Havn blev der taget et initiativ, som har sat sine spor helt op til vor tid. I 1781 dannede en kreds af skipperne en "Hielp- og Understyttelseskasse", hvis midler var indskud og kontingenter, som afhang af hvilken fart, de enkelte skibe var i. Af midlerne betaltes pensioner til enker samt begravelseshjælp og rentefrie lån til skadelidte medlemmer, der ønskede at "komme i Vei". Dette nu 213 år gamle laug består endnu i bedste velgående.

Med hestetrukne "søbagger" udbedredes besejlingsforholdene frem til 1867, da Randers anskaffede den første dampdrevne muddermaskine. Den havde - i modsætning til de tidligere anvendte - den fornødne ka-

Et skønt gammelt billede af Randers Havn.

pacitet, og gennem de næste 30 år øgedes dybden gradvis fra tre meter til fire og fem meter og i 1906 - i forbindelse med udretning af sejløbet ved Kanalen - til 5,6 meter.

I 1930 blev det så selve havnens tur. Åløbet neden for Carolinegade (nu Østervold) blev fyldt op, bl.a. med materialer fra, hvor nu Vesterport ligger. Åen blev over en strækning på 1.000 meter ledet gennem et nyt løb syd for det tidligere løb. Derved dannedes Pieren og dermed talrige muligheder for oplagspladser og fremtidige kajudvidelser. Samtidig forøgedes dybden fra Kattegat til og med havnebassinet til syv meter overalt.

I 1993 var der gået 200 år, fra borgmester Carøe tog sit initiativ, og man kan i dag glæde sig over, at omend Randers var længe om at erkende industrialismens indtog i landet, så var havnen klar til de nye tider. "Skaden" fra dengang er gjort god mange gange siden, idet havnen har nydt godt af politikernes og erhvervslivets bevågenhed.

Havnen har kvitteret med mangedobling af omsætningen - både i gods og kontanter, og hesten, der i sin tid travede rundt og rundt i søbaggen, er heller ikke blevet glemt. Den står i dag og skuer ned over det, der tidligere var Slotsengen - mod det, der blev til Randers Havn.

Gunnar Drachmann